

Onderzoeksvoorstel VIONA 2001, trendrapport thema 3a 3a.01

Internationalisering van de Vlaamse arbeidsmarkt: onderzoek naar de behoeften en de randvoorwaarden van de sectoren aan de vraagzijde

1. Voorstelling van het expertenteam

Het voorgestelde expertenrapport zal persoonlijk uitgevoerd en geschreven worden door een expertenteam bestaande uit:

Naam: Miet Lamberts
Functie: Projectleider
Instelling: Hoger Instituut voor de Arbeid, Katholieke Universiteit Leuven
Onderzoekseenheid: sector Arbeid en Organisatie
Contactadres: E. Van Evenstraat 2e
B-3000 Leuven
Telefoonnummer: +32-16-32 33 24
Faxnummer: +32-16-32 33 44
E-mail: miet.lamberts@hiva.kuleuven.ac.be

Naam: Dr. Johan Wets
Instelling: Hoger Instituut voor de Arbeid, Katholieke Universiteit Leuven
Onderzoekseenheid: sector Duurzame Ontwikkeling
Contactadres: E. Van Evenstraat 2e
B-3000 Leuven
Telefoonnummer: +32-16-32 33 33
Faxnummer: +32-16-32 33 44
E-mail: johan.wets@hiva.kuleuven.ac.be

Zoals uit bijgevoegde curricula en publicatielijsten blijkt, zijn de experts reeds lange tijd actief op het domein. Zij zijn nauw betrokken bij onderzoek naar diverse aspecten van de internationalisering van de Vlaamse arbeidsmarkt, de problematiek van allochtonen en kansengroepen op de arbeidsmarkt en de problemen waarmee de vraagzijde van de arbeidsmarkt geconfronteerd wordt.

2. Titel van het trendrapport

Internationalisering van de Vlaamse arbeidsmarkt: onderzoek naar de behoeften en de randvoorwaarden van de sectoren aan de vraagzijde.

3. Probleemstelling

Een doorgedreven heterogeniteit en diversiteit van de arbeidsmarkt is een gegeven dat internationaal kan vastgesteld worden. Ook de Vlaamse arbeidsmarkt 'internationaliseert' verder, ondanks de nog steeds van kracht zijnde migratiestop. De mondiale dynamiek leidt tot een steeds groter wordend arbeidspotentieel, buiten de grenzen van de Europese Unie. Er is (op wereldvlak, vnl. in het zuiden en oosten) een groot aanbod, en een deel daarvan vindt nu reeds zijn weg naar de Vlaamse arbeidsmarkt, ofwel omdat personen toegang krijgen omwille van humanitaire redenen (asiel), ofwel omdat zij toegelaten worden op basis van economische criteria (uitzonderingen op de migratiestop of mensen die via familiehereniging het land binnenkomen).

Het debat over de heropening van de grenzen heeft voornamelijk weer zuurstof gekregen na de publicatie van het VN-rapport "*Replacement Migration*" (Population Division, 2000). Dit rapport stelt dat de Europese arbeidsmarkt op termijn problemen gaat krijgen omwille van de vergrijzing van de bevolking. Het debat focust zich op de rol die immigratie kan spelen in het milderen van de budgettaire en economische impact van de vergrijzing in een aantal industrielanden en op de mogelijkheden om tekorten op de arbeidsmarkt in bepaalde sectoren op te vangen.

De hypothese dat de krapte op de arbeidsmarkt gaat toenemen, wordt echter niet door iedereen gedeeld waarbij er gesteld wordt dat deze problematiek dient bekeken te worden vanuit de specifieke (Vlaamse) arbeidsmarktsituatie, waarbij er rekening gehouden wordt met de nog op de arbeidsmarkt te integreren arbeidsreserve.

Toch komt er van werkgeverszijde uit bepaalde sectoren de noodkreet dat een aantal vacatures niet kunnen ingevuld worden en dat een heropening van de grenzen voor arbeidsmigratie een oplossing hiervoor kan betekenen.

In een aantal buurlanden is deze discussie een stuk verder gevorderd, zijn er reeds uitzonderingen op de migratiestop toegestaan en worden er voor bepaalde beroepsgroepen "greencards", (tijdelijke) arbeidsvergunningen uitgereikt.

In dit trendrapport besteden we uitgebreid aandacht aan verdere analyse van de vraag naar selectieve migratie vanuit verschillende sectoren.¹

4. Onderzoeksvragen en methode

De analyse van de vraag naar nieuwe arbeidskrachten vanuit werkgeverszijde, wordt beantwoord door literatuurstudie en een ronde van een aantal sectoren. Door gesprekken met bevoorrechte gesprekspartners (al dan niet in de vorm van rondetafelgesprekken) binnen de verschillende sectoren trachten we een antwoord te formuleren op de verschillende onderzoeksvragen: vanwaar komt de vraag, vanuit welke sectoren? Door wie wordt de vraag geformuleerd? Op basis van welke criteria werd de vraag geformuleerd? In welke mate werden alternatieven zoals opleiding overwogen? In welke mate is er een kennis van de (buitenlandse) markt waarop gerekruteerd kan worden? In hoeverre is er een bereidheid bij te dragen aan de kosten die gepaard gaan met deze migratie (integratie, braindrain, ...)? In hoeverre is deze vraag een antwoord op een tijdelijk probleem of een bijdrage aan de oplossing van een meer structureel probleem?, ...

Speciale aandacht gaat hierbij naar sectoren die deze vraag in het (recente) verleden reeds expliciet geformuleerd hebben. Maar ook andere sectoren die te lijden hebben onder de arbeidsmarktkrapte komen

¹ In het voorstel voor trendrapport 3b besteden we aandacht aan analyse van recente beleidservaringen in een aantal buurlanden.

aan bod: wat is hun mening inzake deze vraagstelling? De afbakening van de sectoren wordt in overleg met de Stuurgroep of met de visiegroep vastgelegd.

5. Tijdschema

Binnen het VIONA-programma wordt door het HIVA ook het onderzoek 'Krapte op de arbeidsmarkt, kansen voor vrouwen? Een sectorale invalshoek' uitgevoerd (promotor: Miet Lamberts). In dit onderzoek wordt in de eerste helft van 2002 eveneens een ronde van een beperkt aantal sectoren met een groot aandeel knelpuntvacatures voorzien. Hierbij zal expliciet aan bod komen in welke mate sectoren acties ondernemen om de kloof tussen vraagzijde en (de huidig aanwezige) aanbodzijde te dichten en welke oplossingen zij overwegen. Indien beide projecten tegelijkertijd lopen, kan een belangrijke koppeling tussen beide problematieken gemaakt worden, wat toelaat om meer sectoren te bezoeken dan oorspronkelijk mogelijk zou zijn binnen de vooropgestelde termijn van 2,5 onderzoeksmaanden.

Timing : 2,5 onderzoeksmaanden

6. Valorisatie van de onderzoeksresultaten

De verschillende bevindingen zullen gerapporteerd worden in een trendrapport, waarbij uitgebreid aandacht besteed zal worden aan de onderzoeksvragen en waarin de onderzoeksvragen breder zullen gekaderd worden aan de hand van bestaande literatuur en onderzoeksbevindingen. Dit zal tevens resulteren in het formuleren van beleidsaanbevelingen.

Een andere vorm van valorisatie (al dan niet in combinatie met de bevindingen van trendrapport 3b) is de organisatie van een seminarie waarbij de onderzoeksbevindingen voorgelegd worden aan en bediscussieerd worden door de verschillende betrokken partijen en het beleid.²

Daarnaast wordt gestreefd naar verdere verspreiding van de onderzoeksresultaten via artikels en andere media.

7. Expertenteam

Dit trendrapport wordt opgesteld door experts, met elk hun eigen knowhow en onderzoekservaring inzake de thematiek van (nieuwe) migranten en de arbeidsmarkt.

7.1 Miet Lamberts

Overzicht van belangrijkste recent (lopend) onderzoek

- *Tijdsbesteding en taakbelasting van leerkrachten*
(i.s.m. prof.dr. Erik Henderickx (RUCA) en prof .dr. Ria Janvier (UIA))
opdrachtgever: OBPWO
aantal onderzoeksmaanden: 48 onderzoeksmaanden
einddatum: december 2002
- *Personeelsbeleid in KMO's*

² De organisatie van dit seminarie is niet mee opgenomen in de voorgestelde begroting.

- (i.s.m. prof.dr. Luc Sels en prof .dr. Geert Van Hootegem (KUL))
opdrachtgever: VIONA
aantal onderzoeksmaanden: 14 onderzoeksmaanden
einddatum: mei 2001
- *Integratie in het kwadraat: naar een duurzame, evenredige tewerkstelling van 'andere' werknemers*
(i.s.m. prof.dr. Maddy Janssens en prof .dr. Albert Martens (KUL))
opdrachtgever: VIONA
aantal onderzoeksmaanden: 12 onderzoeksmaanden (luik 2)
einddatum: april 2002
 - *Toegankelijkheid van de welzijnssector voor armen en etnisch-culturele minderheden: luik 4: diversiteit en interculturaliteit als uitgangspunt voor toegankelijkheid*
(i.s.m. prof.dr. Ghislain Verstraete (CIC/ RUG) en Barbara Demeyer (HIVA))
opdrachtgever: het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Algemeen Welzijnsbeleid
aantal onderzoeksmaanden: 4 onderzoeksmaanden (luik 4)
einddatum: november 2001
 - *Ontwikkeling van een monitoringsysteem inzake gelijke kansen op de arbeidsmarkt in Vlaanderen (in kader van zwaartepunt 4 van de Europese Richtsnoeren: gelijke kansen)*
opdrachtgever: Vlaamse Minister van Werkgelegenheid en Toerisme
aantal onderzoeksmaanden: 4 onderzoeksmaanden
einddatum: december 2000: nazorg van dit project loopt verder

Selectie van vijf relevante publicaties, onderzoek en expertise

- Doyen G. en Lamberts M. (2001), *Hoe zoeken werkzoekenden?*, HIVA-K.U.Leuven.
- Ghelfof E. & Lamberts M. (2000), *Werving en selectie van laaggeschoolden: oorzaak van of oplossing voor verdringing op bedrijfsniveau?*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Lamberts M., Vandoorne J. & Denolf L. (2000), *Masseur, VW Beetle of gewoon een goede job? Welke strategieën hanteren bedrijven om knelpuntvacatures op te lossen?*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Stevens I., Lamberts M., Cornet A. & Rondeaux G. (1999), *Gelijke kansen voor mannen en vrouwen in de privé-sector. Evaluatie van 10 jaar gelijkheidsbeleid in België*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven. (intern rapport)
- Verhoeven H., Van Roy E., Lamberts M. & Martens A. (2000), *Werk maken van werk voor allochtonen*, K.U.Leuven, Leuven.

7.2 Johan Wets

Overzicht van belangrijkste recent (lopend) onderzoek

- *Asiel en migratie*
opdrachtgever: Koning Boudewijnstichting
aantal onderzoeksmaanden: 12 onderzoeksmaanden
einddatum: mei 2001
- *De beeldvorming en houding van de Belgen tegenover nieuwe migranten*
(ism prof. Dr. Jaak Billiet en prof. Dr. Hans De Witte)
opdrachtgever: DWTC
aantal onderzoeksmaanden: 36 onderzoeksmaanden
einddatum: najaar 2003

Selectie uit relevante publicaties

Wets, Johan (red.) Katia De Bock, et al (1997), *Atlas Internationale Migratie : een (geo)grafische voorstelling van de redenen van vertrek*, Departement Politieke Wetenschappen, Leuven, 109 + iv blz.

Wets, Johan (1999), *Waarom onderweg? Een analyse van de oorzaken van grootschalige migratie- en vluchtelingenstromen*, Leuven, Departement Politieke Wetenschappen KULeuven, (doctoraat sociale wetenschappen), 358 p.

Wets, Johan (Ed.) (2000), *Cultural Diversity in Trade Unions. A challenge to class identity?*, Ashgate, Aldershot, , 238 blz.

Wets, Johan; Bruyninckx, Hans, Poulin, Michel en Perrin, Nicolas (2000), "Status Quaestionis Migratie en integratie, aanvang 2000", in Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, *Medeburgers en landhgenoten, jaarverslag 1999 van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding*, Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, mei 2000, pp. 87-155,

BIJLAGE 1 BIBLIOGRAFIE

- Chapple, S.; Yeabsley, J.; Gorbey, S. with Poot, J. (1994), *Literature review on the economic impact of Immigration*, New Zealand department of Labour, Occasional Paper Series Occasional Paper 1994 september 1994, Labour Market Policy Group, Department of Labour, Wellington, New Zealand, 72 pp.
- Coppel, J. Dumont, J.-C. & Visco I. (2001), *Trends in immigration and economic consequences*, Economic Department Working Papers, OECD, 31 pp.
- Glover, S.; Gott, C.; Loizillon, A.; Portes, J.; Price, R.; Spencer, S.; Srinivasen, V.; & Willis, C. (2001), *Migration, an economic and social analysis*, RDS occasional papers no. 67, Home Office, London, 68 pp.
- Lamberts M., Vandoorne J. & Denolf L. (2000), *Masseur, VW Beetle of gewoon een goede job?*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Loobuyck P. (2001), *Vreemdelingen over de werkvloer, debat over arbeidsmigratie en migratiestop in kaart*, Academia Press, Gent, 250 pp.
- Mendoza C. (2000), *The role of the State in Influencing African Labour outcomes in Spain and Portugal*, CCIS, Working paper No 3, februari 15th, University of San Diego, La Jolla, California, 20 pp.
- Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, *Replacement Migration: Is it a Solution to Declining and Ageing Populations*, ESA/PWP.160 21 march 2000, United Nations,
- Rosholm, M. Scott, K. & Husted, L. (2000), *The Times Are A-Changing. Organisational Change and Immigration Employment Opportunities in Scandinavia*, Working Paper 00-07, June 2000, Centre for Labour Market and Social Research, Aarhus, 30 pp.
- Spencer S. (Ed.) (1994), *Immigration as an Economic Asset: The German Experience*, Oakhill, Trentham Books, 116 pp.
- Stalker, P. (2000). *Workers without Frontiers. The Impact of Globalisation on International Migration*. Lynne Rienner / ILO, Boulder, Colorado / London
- Straubhaar, Th (2001), *New Migration needs a NEMP (a New European Migration ölicy) ad not (only) a German Einwanderungsgesetz*. HWWA, Hamburg, February 2001, 22 pp.
- Van der Aa R. et al. (1999), *Sectoren in de knel. Knelpunten in de personeelsvoorziening, oorzaken en oplossingsrichtingen*, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Rotterdam.
- Vlaams Economisch Verbond (1999), *De paradox van de arbeidsmarkt. Een dossier van het VEV en de Vlaamse sectororganisaties*, Antwerpen.
- Zimmermann, K. (1994), "The Labour Market Impact of Immigration", in: S. Spencer (Ed.), *Immigration as an Economic Asset: The German Experience*, Oakhill, Trentham Books, 39-64.

BIJLAGE 2: VOORSTELLING VAN HET HIVA

Het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) is een instelling van de K.U.Leuven. Het werd in zijn huidige structuur opgericht in 1974, op initiatief van de K.U.Leuven en van de Christelijke Arbeidersbeweging. Beide instanties zijn gelijk vertegenwoordigd in de beleidsorganen van het HIVA.

De prioritaire doelstellingen van het HIVA zijn:

- wetenschappelijke inzichten verwerven over maatschappelijke problemen van de werknemers en van kansarme groepen in de samenleving om aldus een bijdrage te leveren tot de oplossing van deze problemen;
- de dialoog en samenwerking stimuleren tussen wetenschap en praktijk, tussen universiteit en werknemersbeweging.

Deze doelstellingen krijgen concreet gestalte in volgende *activiteiten*:

- aantrekken en uitvoeren van wetenschappelijke studies over onderwijs en arbeidsmarkt, sociaal en economische beleid, arbeid. Binnen elke sector wordt het centraal maatschappelijk thema op een multidisciplinaire wijze bestudeerd en uitgewerkt in deelthema's. Het meeste onderzoek is beleidsgericht: verzamelen van basisinformatie over beleidsontwikkelingen, wetenschappelijke evaluatie van beleidsmaatregelen, uittekenen van beleidsopties en hun consequenties;
- de onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in wetenschappelijke rapporten en artikels, en in aangepaste vorm bekendgemaakt aan een breder publiek;
- inrichten van studie- en vormingsbijeenkomsten rond thema's die in de onderzoekssectoren worden bestudeerd. Hierdoor wordt de dialoog tussen wetenschap, beleid en praktijk gestimuleerd;
- daarnaast worden ook bredere vormingsinitiatieven ingericht over mens-management, veiligheid op de werkvloer, milieu.

Dit onderzoeksvoorstel wordt ingediend vanuit de sectoren *Arbeid en Organisatie* en *Duurzame Ontwikkeling* van het HIVA. Binnen de sector *Arbeid en Organisatie* wordt interdisciplinair onderzoek verricht over drie grote thema's: werk, werkloosheid en arbeidersbeweging. Deze drie thema's worden interdisciplinair benaderd vanuit vier disciplines: sociologie, psychologie, geschiedenis en economie. De sector *Duurzame Ontwikkeling* benadert naast de ecologische dimensie van de arbeidsvraagstukken eveneens de meer internationale aspecten, waaronder het thema internationale migratie en de asielproblematiek.

Voor meer informatie verwijzen we graag naar het laatste jaarverslag van het HIVA. Dit Jaarverslag is op aanvraag verkrijgbaar (zich wenden tot Liesbeth Villa, tel. 016/32.33.32).